

### Martin Katriak: K otázce modelu marxistického sociologického výzkumu

Bratislava 1965. Slovenský výbor Čs. společnosti pro šíření politických a vědeckých poznatků a Slovenská sociologická společnost pri Slovenskej akademii vied.

Rotaprintová brožura poněkud šíře zpracovává otázky z autorova článku, uveřejněného v Sociologickém časopise 3.1965. Vychází z logického modelu vědeckého výzkumu vůbec vytvořeného Filkorsem. Rozlišuje v něm čtyři pracovní fáze (teoreticko-metodická příprava, získávání vědeckých faktů, jejich zpracování se závěry a praktické ověření závěrů). Pro výzkum požaduje důslednost, přesnost, objektivitu a systematickosti. V sociologickém výzkumu vidí heuristickou složku sociologie. Nejzajímavější je v práci pokus o multilaterální klasifikaci výzkumů podle povahy předmětu, intenzity a cíle studia, rozsahu výzkumu a způsobu jeho provedení. Poslední kritérium poněkud neorganicky slučuje různorodé složky (subjekt výzkumu, reprezentativnost objektu a ráz bezprostředního podnětu k provedení výzkumu). Autor klade příliš ostré rozmezí mezi sociologií a historií, tvrdí-li, že sociologie je výhradně zaměřena na současnost. (Nejednou byla již provedena sociologická obsahová analýza dokumentů minulosti.) Sociologický výzkum koná funkci vědeckého informátora ve společnosti, pojaté jako složitý sebedířící organismus. Velmi lze diskutovat o okruzích problémů, které autor závěrem předkládá k pozornosti sociologům pro zaměření výzkumů.

D. S.

### Martin Katriak: Dotazníková metoda, její druhy a možnosti použití v marxistickém sociologickém výzkumu

Bratislava 1965. Čs. společnost pro šíření politických a vědeckých poznatků — Slovenský výbor a Slovenská sociologická společnost pri SAV

Rotaprintová publikace s přehledným a jasným výkladem problémů, které je třeba si ujasnit před přístupem k dotazníkovému výzkumu. Dotazníkovou metodu pojímá Katriak široce, kromě ankety probírá také (žel, příliš krátce) neprávem méně používané techniky záznamového archu, sociologického testu a volného popisu. Upoutají zejména přehledné klasifikace jednotlivých druhů ankety i otázek v dotaznících, a též soustavné výčty kladů i nedostatků probíraných technik i jejich druhů. Lze pochybovat

o některých příliš jednoznačných hodnotěních, např. o tom, že při anketě „sú subjektivistické deformácie výpovedi azda menšie než pri interview“. Je-li interview dobře psychologicky veden, bývá tomu spíše naopak. Autor zdůrazňuje, že u dotazníku jde o výzkum jevů subjektivního rázu, stranou ponechává okolnost, že dotazovaný podává také informace o sobě i o objektivních podmínkách svého života. Vzhledem k dnešnímu nadměrnému rozšíření dotazníkových výzkumů u nás je významné, že autor neustále zdůrazňuje nutnost všestranné teoretické a metodické přípravy každého výzkumu a obzvláštní pozornost věnuje chybám, kterých se začínající výzkumníci dopouštějí nejčastěji: špatně stavěné stupnice, obecná, sugestivní nebo nedostatečně srozumitelná formulace otázek, zbytečné přetěžování dotazníku otázkami, které se ukáží jako nezpracovatelné, nedostatečné předběžné vyzkoušení dotazníku atd.

D. S.

### Crawford, Fred R. — James O. Smith:

#### Profile of the Man in the Middle: The Modern Research Sociologist

kap. v Proc. Southwest. Sociol. Assoc., 1963, 13, str. 23—28. Timberlawn Foundation, Inc., Dallas, a Texas State Dept. of Health, Austin. Je to výzva k sociologům, aby se věnovali čistému nebo aplikovanému výzkumu, jehož výsledky mají pomoci těm, kdo zaujmají rozhodující místa a uskutečňují změny. Je nutno urychleně extrahovat nejdůležitější body výzkumu, jejichž význam pro praktické rozhodování je podstatný. Příliš často zůstával sociologický výzkum na příliš „čisté“ úrovni, než aby měl jakékoli praktické důsledky, a prestiž sociologů provádějících výzkum proto trpěla. „My, ze všech skupin, jsme jasně selhali při studiu, definování a využívání role výzkumníka.“ Ty oblasti, v nichž sociálně vědecký výzkum byl plodný (vojenství, zdravotnictví, katastrofy atd.), měly úspěch, protože výsledky výzkumu byly převedeny do srozumitelných termínů, a podíleli se na nich vědci i veřejnost.

Čtyři body, charakterizující čistý výzkum, lze — v rozumné míře — najít také v užitém výzkumu. Jsou to:

1. Volba oblasti, kterou má sociální vědec zkoumat.
2. Není žádný jiný zájem kromě získání vědomostí.
3. Není žádná vnější kontrola.
4. Rozhodnutí, zda se získaných vědomostí použije, nebo zda se prostě „založí“ ad acta.